

RÝDL, KAREL A EVA ŠMELOVÁ **VÝVOJ INSTITUCÍ PRO PŘEDŠKOLNÍ** **VÝCHOVU (1869 – 2011)**

Alena Berčíková

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta

Monografie *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869 – 2011)* autorů **K. Rýdla a E. Šmelové** zprostředkovává čtenáři informace o vývoji předškolních institucí v českých zemích z hlediska jejich vývoje. Zpracované téma je dáno do širšího společenského i ekonomického kontextu, což umožňuje komplexní pohled na danou problematiku. Jedná se o publikaci založenou na historickém výzkumu. Autoři čerpají z četných historických pramenů a zjištěná data uspořádávají do logických, chronologicky řazených celků a čtenáři tak poskytují ucelený pohled na sledovanou oblast.

Publikace je strukturována do pěti chronologicky řazených kapitol. Autoři v jednotlivých kapitolách postupně čtenáře seznamují s nejdůležitějšími událostmi, které ovlivnily vývoj předškolního vzdělávání a jeho institucionalizaci.

Každá kapitola má tuto strukturu:

- politické, sociální a kulturní předpoklady zájmu o péči a výchovu předškolních dětí,

- organizace, správa a financování zařízení pro péči o předškolní děti,
- rozvoj cílů, obsahu, metod, forem cílů předškolního vzdělávání,
- vzdělávání a kvalifikační požadavky pracovních sil v předškolních zařízeních.

V první kapitole **Institucionalizace předškolních zařízení ve světě do konce 19. století** se čtenář může seznámit s klíčovými událostmi a osobnostmi jakou jsou např.: J. A. Komenský, J. Locke, J. J. Rousseau, J. H. Pestalozzi, J. F. Oberlin, kteří měli významný vliv na vývoj předškolního vzdělávání. Čtenářům by neměly uniknout poznámky pod čarou, kde je řada zajímavostí ze života významných pedagogických osobností.

Druhá kapitola **Institucionalizace předškolních zařízení v českých zemích před rokem 1869** se věnuje situaci, která v českých zemích panovala před rokem 1869, a to v souvislosti s vydáním rakouského školského zákona, na jehož základě byla vytvořena soustava národního školství. Pro předškolní instituce byl zákon obzvláště významný, neboť doporučoval zřizovat při školách obecných předškolní zařízení a při vzdělávacích ústavech pro učitelky školy mateřské. Tento zákon tvoří přelom ve vývoji institucionalizované předškolní výchovy.

Ve třetí kapitole **Vytváření systému předškolních institucí v českých zemích v letech 1869–1948** jsou popsány politické, sociální i ekonomické události, které se nesmazatelně otiskly do vývoje a organizace předškolních institucí, obsahu

předškolního vzdělávání i přípravy budoucích předškolních pedagogů. Za zmínku jistě stojí např. Hasnerův zákon (Říšský zákon, 1869) a jeho význam v počátcích rozvoje předškolních institucí, dále významná setkání učitelů (např. Praha, 1920, První manifestační sjezd českého a slovenského učitelstva). Autoři věnují pozornost také meziválečnému období, ale i etapě období 2. světové války, a s tím související devastující vliv fašismu na československé školství.

Čtvrtá kapitola **Vývoj systému institucí předškolní výchovy v českých zemích v 2. polovině 20. století** představuje kapitolu nejrozsáhlejší. Autoři se pokoušejí o transparentní analýzu tohoto složitého období, a tím čtenáři poskytují objektivní informace.

V této kapitole autoři přinášejí fakta, která vedla k transformaci školství jako nástroje pro ideologické ovlivňování budoucích generací. Zvláště se pak věnují předškolnímu vzdělávání, které se obtížně přizpůsobovalo tlaku nového režimu. Režim se více soustředil na střední a vysoké školství. Pokud předškolní pedagogika deklarovala soulad s ideologickými cíli, režim ji příliš neomezoval. Cílem předškolní pedagogiky v tomto období byla především kvalitní příprava na vstup do základní školy. Autoři také přinášejí poznatek, že předškolní pedagogika se v tomto komplikovaném období mohla opírat o pedagogický odkaz J. A. Komenského, kterého socialismus nemohl ignorovat. Pro toto období je také typické velké budování mateřských škol a jeslí vzhledem k zaměstnanosti matek.

V tomto období také vycházejí důležité kurikulární dokumenty, které formovaly předškolní vzdělávání. Např.: Prozatímní osnovy pro mateřské školy, Osnovy pro mateřské školy, Osnovy výchovné práce pro mateřské školy, Program

výchovné práce v jeslích a mateřských školách. Mimo jiné autoři přinášejí i názory učitelek mateřských škol na tyto dokumenty. Dále se věnují autorům, kteří ovlivnili pedagogické myšlení v poválečném období (Otokar Chlup, Marie Bartušková, Růžena Tesařová atd.).

Nástup totalitního režimu měl velký vliv i na vzdělávání budoucích učitelek, které v tomto období prodělávalo mnoho změn, leckdy až chaotických. Např. již v roce 1946 bylo dekretem prezidenta ustanoveno, že vzdělávání učitelek bude čtyřleté a vysokoškolské. O čtyři roky později je vysokoškolské studium zrušeno a nahrazeno středoškolskou přípravou.

Pozornost věnují i událostem po roce 1989. 90. léta 20. století charakterizují jako období hledání a pokusů v nově utvářejících se společenských podmínkách, a to v souvislosti se zahájením procesu transformace školství a jeho depolitizace. V této době vzniká řada dokumentů, ve kterých se autoři vracejí k humanistickému a demokratickému pojetí předškolního vzdělávání.

Závěrečná kapitola **Vývojové trendy předškolní výchovy v letech 2000–2011** uzavírá 20. století a přivádí čtenáře do současnosti v kontextu nových požadavků na profesní přípravu předškolních pedagogů, kurikulární reformy a dalších významných změn, které vyplynuly z požadavků demokratické společnosti.

V závěru autoři provádí stručnou rekapitulaci dosavadního vývoje v oblasti předškolní výchovy ve světě i u nás. Čtenáři předkládají k zamyšlení otázku související s možnými trendy souvislosti vývoje předškolních institucí.

Publikace je psána čtivým jazykem. Také je vhodně doplněna přílohami, které ilustrují sledované období, čímž celou

problematiku zpřehledňují. Kapitoly jsou logicky strukturované do celků, doplněny o tabulky s přehledně zpracovanými daty. Veškeré odkazy na zdroje či doplňující informace k textu jsou pro lepší přehlednost k dispozici přímo na dané straně. Autoři čerpají z bohatých a různorodých zdrojů. Čtenáře jistě upoutá již samotná obálka monografie, na jejíž tvorbě se podílely děti předškolního věku.

Autoři přináší ojedinělou monografii, kterou lze srovnat s publikací autorek Věry Kuchařové a Kamily Svobodové: *Sít zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Publikace těchto autorek ovšem neposkytuje tak hlubokou historickou analýzu sledované problematiky.

Publikace se věnuje velice širokému a bohatému období. Autoři dokázali problematiku uchopit velice efektivně: shrnuli nejen historické, ekonomické, politické a sociální okolnosti od roku 1869, ale dokázali je skloubit s vývojem institucí pro předškolní výchovu. Díky tomu čtenáři poskytují komplexní pohled na sledovanou oblast. Z tohoto důvodu považujeme publikaci za ojedinělou a přínosnou pro studium této problematiky. Publikaci bychom doporučili nejen studentům, ale i odborné veřejnosti, která v českém školství působí, neboť díky ní může získat ojedinělé poznatky.

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. vystudoval FF UK v Praze, obor germanistika – historie. Dlouhodobě se věnuje srovnávací pedagogikou, dějinami výchovy, vzdělávání a školství. V současné době působící jako prorektor pro vzdělávání a záležitosti studentů na Univerzitě Pardubice.

Doc. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D. je vedoucí katedry primární a preprimární pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity

Palackého v Olomouci. Předmětem jejího odborného zájmu je předškolní pedagogika a vzdělávání učitelů preprimární a primární školy.

Jelikož se oba autoři dlouhodobě a odborně věnují této problematice, přináší hluboké a dosud nepublikované poznatky z oblasti vývoje předškolních institucí v českých podmínkách. Tato publikace získala v lednu roku 2013 Cenu rektora Univerzity Palackého v Olomouci.

Literatura

Rýdl, K. Šmelová, E. (2012). *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869 – 2011)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Kuchařová, V., Svobodová, K. (2006). *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: VÚPSV.